דלתות הכלים ושברי כלים

א. שבת קכב, ב

כל הכלים ניטלין בשבת ודלתותיהן עמהן אע״פ שנתפרקו (בשבת) שאינן דומין לדלתות הבית לפי שאינן מן המוכן... גמרא: כל הכלים ניטלין ואע״פ שנתפרקו בשבת ולא מיבעיא בחול אדרבה בשבת מוכנין על גבי אביהן בחול אין מוכנין על גבי אביהן אמר אביי הכי קאמר כל הכלים ניטלין בשבת ודלתותיהן עמהן אע״פ שנתפרקו בחול ניטלין בשבת.

ב. רש״י מסכת שבת דף קכב עמוד ב

כל הכלים ניטלין בשבת ודלתותיהן עמהם - כל הכלים שיש להם דלתות, כגון שידה תיבה ומגדל - ניטלין בשבת, ודלתות שיש להם בצדן עמהן, ניטלין עמהן. ואע״פ שנתפרקו - הדלתות מן הכלים - ניטלין, ואין דומין לדלתות הבית שאין ניטלין, לפי שדלתות הבית אינן מן המוכן לטלטל, שאינן כלי, אבל אלו הן כלי אגב אביהן.

ג. שבת קכד, ב

כל הכלים הניטלין בשבת שבריהן ניטלין עמהן ובלבד שיהו עושין מעין מלאכה שברי עריבה לכסות בהן את פי החבית שברי זכוכית לכסות בהן את פי הפך רבי יהודה אומר בלבד שיהו עושין מעין מלאכתן שברי עריבה לצוק לתוכן מקפה ושל זכוכית לצוק לתוכן שמן. גמרא: ...אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רב יהודה אמר שמואל מחלוקת שנשברו בשבת דמר סבר מוכן הוא ומר סבר נולד הוא אבל מערב שבת דברי הכל מותרין הואיל והוכנו למלאכה מבעוד יום.

ד. תוספות מסכת שבת דף קכב עמוד ב

אדרבה בשבת מוכנין אגב אביהן - אף על גב דלקמן בפירקין (דף קכד:) אמר איפכא גבי שברי כלי חרס דשרי לטלטל יותר כשנשברו בע״ש משנשברו בשבת לא דמיא דהכא אכתי כלי הוא שעדיין עומד למלאכה ראשונה וראוי להתחבר הכיסוי עם הכלי אבל לקמן לא חשיב כלי אלא מחמת שעומד למלאכה אחרת הלכך כשנשבר בשבת אסור טפי דהוי נולד.

ה. חידושי הריטב״א מסכת שבת דף קכב עמוד ב

הקשו בתוספות מאי קאמר דאדרבה אמרינן לקמן בפרקין דשברי כלים אם נשברו בחול ומשמשין מעין מלאכה [ניטלין ואם נשברו בשבת פלוגתא דר״י ורבנן, וי״ל דהתם אין ראויים למלאכתם הראשונה אלא למלאכה] אחרת ולפיכך כשנשברו בחול נחת תורת כלי עליו למלאכה זו האחרת, וכשנשברו בשבת הוה ליה נולד ולרבי יהודה דאית ליה נולד אסור, אבל דלתות אלו ראויים מעין מלאכתם הראשונה ולהחזירם שם עומדים ולא לדבר אחר, וכשנתפרקו בשבת לית בהו נולד כלל, ואף על פי שאין משמשים עתה במלאכתם מ״מ הרי הוכנו על גבי אביהם ואינם יוצאים מהכנתם כיון שסופם לחזור שם, [אבל כשנתפרקו בחול] כיון שלא הוכנו בשבת אגב אביהם איכא למימר שאין ניטלים דליכא תורת כלי עליהם.

ו. תוספות רי״ד מסכת שבת דף קכב עמוד ב

אע״פ שנתפרקו בשבת פי׳ אף על גב דבכלים הנשברים אומרי׳ לקמן דבעינ׳ שיהיו השברין עושין מעין מלאכה הכא בדלתות אף על גב דלא חזו למלאכה שרי מפני שהוא יכול להחזירם שם. אבל השברים אינו יכול להחזירם ולהדביקם.

ז. רש״י מסכת שבת דף קכו עמוד ב

הכי גרסינן: ואמר רב יהודה והוא שיש תורת כלי עליהן - שהכיסוי ראוי לתשמיש עצמו הוא דניטלין בשבת, ואם אין תורת כלי עליו - לא אמרינן כיסוי כלי הוה כלי, ודלתות שידה תיבה ומגדל דתנא מתניתין נוטלין יש תורת כלי עליהן, דראויין לישב עליהן ולתת עליהן מזונות לקטן,

ח. בית הבחירה למאירי שבת דף קכב עמוד ב

כל הכלים ניטלים בשבת ודלתותיהן עמהן כלומר כל הכלים שיש להם דלתות כגון שידה תיבה ומגדל ניטלין בשבת ודלתותיהן עמהן ואמר אח״כ אע״פ שנתפרקו אין דומין לדלתות הבית לפי שאינם מן המוכן כלומר אע״פ שנתפרקו הדלתות מן הכלים ניטלין הם ואינם דומים לדלתות הבית לפי שדלתות הבית אינן מן המוכן לטלטל שאין תורת כלי עליהם שחבורם לקרקע מפקיעם מתורת כלי אבל אלו הם כלי על גב אביהם ומתורת שבר כלי אי אתה אוסר שהרי ראויים הם אף למלאכתם ראשונה לכסות בה את השדה או את התיבה והמגדל ומה שאמרו אע״פ שנתפרקו בגמ׳ היו סבורים לפרש אע״פ שנתפרקו בשבת ושאלו עליה בגמ׳ והלא בנתפרקו בשבת ראוי להתיר יותר מבנתפרקו בחול שהרי כשנתפרקו בשבת היו ראויות לטלטל אגב אביהם בין השמשות ואע״פ שאמרו למטה מחלקת שנשברו בשבת אבל נשברו מער״ש דברי הכל מותר הואיל והוכנו למלאכה אחרת מבעו״י אלמא בנשברו מערב שבת התירן פשוט יותר זו אינה אלא בנשברו שאין לומר בהן מוכנים אגב אביהן שהרי הכלי גופו נשבר אבל משנתנו בנתפרקו שלא נשבר הכלי אלא שהדלת נתפרק ובזו ראוי לומר הואיל ומוכן אגב הכלי והיה ראוי לשאול אדרבה וכו׳ ותרצה אע״פ שנתפרקו בחול ומעתה בין שנתפרקו בשבת בין שנתפרקו בחול מותר לטלטל אף הדלתות וכן הלכה:

ט. חידושי הר״ן מסכת שבת דף קכב עמוד ב

ואף על פי שנתפרקו בחול. דאע״ג דכשנכנס שבת לא היו

הדלתות דבקין עם הכלים ולא הי׳ בהן תורת כלי מ״מ ראוין הן להטלטל בפני עצמן שהרי יכולין הן לעשות מעין מלאכתן הראשונה לכסות בהן השידה והתיבה וכ״ש אם נתפרקו בשבת דהן מוכנין ע״ג אביהן ולא מיקרי שבר כלי כל זמן שראוי לכלי קצת והרי ראויין הן לאותה מלאכה שהותקנו מתחלה לכסות בהן השידה והתיבה או למלאכה אחרת:

י. משנה ברורה סימן שח ס״ק לה

פי׳ ולא מבעיא נתפרקו בשבת דמותר דמוכנין הן ע״ג אביהן כי עייל שבתא אלא אפילו בחול מותר משום דאכתי כלי הוא שראוי להתחבר עם הכלי וע״כ מותר לטלטלן אפילו מחמה לצל אפילו כשאין ראוין למלאכה אחרת כלל.

יא. ערוך השולחן אורח חיים סימן שח סעיף כה

לפיכך כל הכלים הניטלים בשבת דלתותיהם שנתפרקו מהם בחול מותרים בטלטול וכן כשנתפרקו בשבת מפני שתמיד שם כלי עליהן וראויין תמיד לתשמישם דגם כשנתפרקו יכולין לכסות בהן את הכלים.

יב. שלחן שלמה או״ח שח ס״ק לג ב

ומהכא אני למד שמותר לטלטל כפתור לאחר שנפל מבגד ולא חשיב מוקצה דכפתור דמי להא דדלתות הכלי דתרוייהו מוכנים בטלטול אגב אביהם, אמנם אף שבמ״ב הנ״ל מבואר דדלתות הכלים מותרות בטלטול אפי׳ כשאין ראוין למלאכה אחרת מ״מ צ״ע דעי׳ שבת קכו ע״ב רש״י ד״ה ה״ג ואמר, מבואר דצריך שהכיסויים עצמם יהיו ראויין לשימוש בשביל שיהיו ניטלין בשבת, אך י״ל דהתם לא מיירי בעומד דוקא להחזירו ולחברו למקומו הראשון ולכן צריך שיהא ראוי לשימוש וצ״ע, ואולם עי׳ מאירי ר״ן ר״י מלוניל שם שכתבו דהיתר הטלטול הוא משום דראויין לכסות בהם ולפי״ז בני״ד דהכפתור אינו ראוי לשום שימוש יהא אסור בטלטול וטוב להחמיר בזה, ועוד צ״ל דאם הכפתור פשוט ומצוי אשר אין מקפידים להחזיר דוקא כפתור זה נראה דאסור לטלטלו.

יג. שו״ע אורח חיים סימן שח סעיף ח-ט

כל הכלים הנטלים בשבת, דלתותיהן שנתפרקו מהם נטלים בין נתפרקו בחול בין נתפרקו בשבת.

דלת של שידה תיבה ומגדל יכולים ליטלה מהם ואסור להחזירה גזירה שמא יתקע;

יד. שבת קכב, ב

אלא של שידה ושל תיבה ושל מגדל מאי קסבר אי קסבר יש בנין בכלים יש סתירה בכלים ואי אין סתירה בכלים אין בנין בכלים אמר אביי לעולם קסבר יש בנין בכלים ויש סתירה בכלים ושניטלו קאמר אמר לו רבא [שתי תשובות בדבר] חדא דניטלין קתני ועוד מאי אבל לא מחזירין אלא אמר רבא קסבר אין בנין בכלים ואין סתירה בכלים וגזירה שמא יתקע

טו. שבת קלח, ב

תניא כירה שנשמטה אחת מירכותיה מותר לטלטלה שתים אסור רב אמר אפילו חד נמי אסור גזירה שמא יתקע.

טז. רש״י מסכת שבת דף קלח עמוד ב

שמא יתקע - כשמחבר לה הרגל יתקענה בחוזק והוי בונה, אבל (תנא קמא) היכא דלא נשמטה אלא אחת - לא חייש למתקע כולי האי.

יז. בית הבחירה למאירי שבת קלח עמוד ב

כירה שנשמטה א׳ מירכו׳ אסור לטלטלה אע״פ שתורת כלי עלי׳ עדיין גזרה שמא יתקע כשהוא מחבר לה הרגל ר״ל שתוקעו שם בחוזק ומ״מ בנשמטו שתים מירכותיה אי אתה צריך לכך שהרי אסור לטלטלה מצד עצמה שאין תורת כלי עליה

יח. שבת מז, א

תניא מלבנות המטה וכרעות המטה ולווחים של סקיבס לא יחזיר ואם החזיר פטור אבל אסור ולא יתקע ואם תקע חייב חטאת רבן שמעון בן גמליאל אומר אם היה רפוי מותר בי רב חמא הוה מטה גללניתא הוה מהדרי לה ביומא טבא אמר ליה ההוא מדרבנן לרבא מאי דעתיך בנין מן הצד הוא נהי דאיסורא דאו׳ ליכא איסורא דרבנן מיהא איכא א״ל אנא כרבן שמעון בן גמליאל סבירא לי דאמר אם היה רפוי מותר.

יט. בית יוסף אורח חיים סימן שיג

כתוב בתרומת הדשן סימן ע״א על ספסל ארוך שנשמט אחד מרגליו שיש אוסרים לטלטלו ולהניחו באותו צד שנשמט הרגל על ספסל אחר וראיה מדאמרינן בפרק תולין כירה שנשמטה אחת מירכותיה אסור לטלטל גזירה שמא יתקע אמנם היה נראה לחלק דשאני הכא שאפשר להניח על ספסל אחר לא גזרינן שמא יתקע אך מדמחלק בתחלה התם בין אחת לשתים משמע נמי דאחת אכתי חזי על ידי סמיכה ואפילו הכי מסקינן לאיסור והמחמיר תבוא עליו ברכה וכן ראוי להחמיר עד כאן לשונו. ומכל מקום להחזיר הרגל למקומה משמע דפשיטא דאסור גזירה שמא יתקע שאף על פי שהוא רפוי כיון דדרך רגלי הספסלים להיות תקועין גזרינן ביה שמא יתקע:

כ. שולחן ערוך אורח חיים סימן שיג סע׳ ח

ספסל שנשמט אחד מרגליו, אסור להחזירו למקומו; ולהניח אותו צד השמוט על ספסל אחר, יש מי שמחמיר לאסור.

כא. שולחן ערוך אורח חיים סימן שח סע׳ טז

כירה שנשמטה אפי׳ א׳ מירכותיה, אסור לטלטלה. הגה: וכן ספסל ארוך שנשמט א׳ מרגליה, כ״ש שתים, דאסור לטלטלה ולהניחה על ספסל אחרת ולישב עליה אפילו נשברה מבע״י

(תרוה״ד עא), אא״כ ישב עליה כך פעם א׳ קודם השבת.

כב. שולחן ערוך הרב אורח חיים סימן שח סע׳ מז

כירה שנשמטה אחת מירכותיה דהיינו פטפוטין שלה כעין רגלים אסור לטלטלה לצורך גופה גזרה שמא יחזיר לה הרגל.

כג. מגן אברהם סימן שח ס״ק לג

אא״כ ישב - דלא גרע מחריות של דקל כמ״ש בס״כ (ד״מ) ולכאור׳ צ״ע דהתם הטע׳ משום מוקצה ולהכי מהני ישב משא״כ הכא דגזרינן שמא יתקע, ונ״ל דכיון שישב עליה כך פעם א׳ בלא רגל שוב לא יתקע:

כד. משנה ברורה סימן שח ס״ק סח

אחת מירכותיה - והוא כעין רגלים והטעם דגזרינן שמא יתקע הרגל לשם בחוזק לחברה וחייב משום מכה בפטיש או משום בנין לאיזה פוסקים וכ״ש אם נשמטו שתים מירכותיה דאין לה עמידה כלל בודאי חיישינן שמא יתקע לה הרגלים:

כה. חידושי הר״ן מסכת שבת דף קלז עמוד ב

גזרה שמא יתקע. משום דבכירה שכיח:

כו. שו״ת מהר״ם חלאווה סימן ס

ומה שאמרת שסכין שיצא מקתו שמותר להחזירה בשבת. הדברים נראין שהוא אסו׳, דגדולה מזו אמרי׳ פרק תולין כירה שנשמטה אחת מיריכותיה, רב אמר אסור לטלטלה גזרה שמא יתקע, ופי׳ רש״י ז״ל כשיחבר לה הרגל יתקענה בחוזק והוי בונה, ורואה אני שהדברים ק״ו ליד הסכין שאין יכולין להשתמש בו אא״כ יתקעהו בסם או בדבר אחר... וכן נמי לא דמי למלבנות המטה ולמטה גללניתא דאמרי׳ סוף כירה דאם היה רפוי מותר דשאני התם דכולהו אורחייהו לאשתמושי בהו כשהן רפויין, משא״כ ביד הסכין דטפי׳ חזיא כירה שיריכותיה רפויות מסכי׳ שהקנה רפוי תוך הנצב, ואפי׳ הכי גזרו עליה שמא יתקע,

כז. ט״ז אורח חיים סימן שח ס״ק יד

אסור לטלטלה. - הטעם בגמ׳ שמא יתקע פירש״י כשיחבר לה רגל יתקענה בחוזק ומזה הטעם פסק בת״ה לענין ספסל שנשמט אחד מרגליו [דאסור] מטעם שמא יתקענו. ונראה שם מדבריו שיש צד להקל בספסל כיון שראוי לסמוך אותו על ספסל אחר אלא שכתב שיש להחמיר. ונ״ל דוקא בנשמט קא אסר בזה דאפשר לחברו ואין בו איסור רק אם יתקע וע״כ אסרו אפי׳ בלא תקע דשמא יתקע אבל אם נשבר רגל אחד דל״ש בזה שמא יתקע אלא צריך לעשות רגל אחר ולזה ל״ח ורמ״א דנקט כאן אפי׳ אם נשברה מבע״י לאו דוקא הוא אלא נשמט קאמר ותו נ״ל דאם נשמט הרגל כבר ואין כאן אותו רגל כלל אלא הספסל עומד כך בלא רגל ההיא מקודם אין איסור לסמוך אותו על ספסל אחר דכאן אין שייך שמא יתקע כנלע״ד באיסור זה שהוא חומרא דרבנן ולצדד בו להקל במקום שאין חשש שמא יתקע בפרט במקום שהוא צורך בית המשתה בשבת כמ״ש ב״י בסמוך לענין חריות:

כח. שמירת שבת כהלכתה פרק כ סע׳ מב

רהיט או כל כלי אחר שנשמט חלק ממנו או שנשבר והוא ניתן לתיקון בנקל אסור לטלטלו אף אם הוא עוד ראוי לשימוש גזירה שמא יבוא לתקנו, אבל מותר לסלקו הצדה אם הוא עלול להזיק את גוף האדם, נשבר הרהיט או הכלי ואי אפשר לתקנו בנקל או שאבד החלק שנשמט מותר לטלטלו.

כט. שמירת שבת כהלכתה פרק כח סע׳ מה

חישוק גומי שהוסט מאופן העגלה וכן גלגל שהתפרק מהעגלה או קפיץ שיצא ממקום חיבורו או כל קלקול אחר שנעשה בעגלה אסור לתקנם בין בשבת בין ביו״ט. ואם אירע דבר זה בשבת עצמה או ביום טוב עצמו [או אפי׳ אם אירע זה בער״ש ולא השתמש בעגלה כמות שהיא סי׳ שח סע׳ טז ברמ״א ובמ״ב ס״ק עא – הערה קד*] אם בנקל ניתן לתקן את הטעון תיקון אסור להשתמש בעגלה זו, ואף אסור לטלטלה, גזרה שמא יבוא לתקן בו ביום.

ל. שמירת שבת כהלכתה פרק טו סע׳ עז

זכוכית שנפלה מן המשקפיים אסור להחזירה למקומה משום שיש בזה משום תיקון כלי אבל הזכוכית עצמה אינה מוקצה [עי׳ יסודי ישורון ח״ד דף קכט ועי׳ משנ״ב שח ס״ק לה].

לא. שמירת שבת כהלכתה פרק טו סע׳ פב מהדורה ג׳

עדשה שנפלה מן המשקפיים אסור להחזירה למקומה... בורג של משקפים שנפל אין להחזירו למקומו ואף אסור לטלטלו... ואילו לגבי טלטול העדשה והמוטות וגוף המשקפיים הרי הדבר תלוי בסוג הקלקול אם הוא קלקול שהוא עצמו יכול לתקנם מבלי להזדקק למומחה הרי הם אסורים בטלטול, ואם תיקונם דורש עבודת מומחה מותר לטלטלם.

לב. שו״ת בצל החכמה חלק ו סימן קכג

כבר נשאלתי ע״ז הרבה פעמים לפני כארבעים שנה, ובכל פעם הוריתי, שאם כבר נפלה הזכוכית מתוך המסגרת פעם ופעמים לפני השבת והחזירה, כשנפלה אח״כ בשבת מותר להחזירה, אבל אם זה עתה היא נפלה בפעם הראשונה, אסור להחזירה, כי לענ״ד הי׳ נראה פשוט שזה דומה לרגל ספסל שנפלה, שמבואר דינה בשו״ע (סי׳ שח סע׳ טז, וסי׳ שיג סע׳ ח).